

2149

No. 34

VOORLOPIG VERSLAG VAN DE COMMISSIE VAN RAP-
PORTEURS over het ontwerp van wet tot toezicht op het
credietwezen.

De overweging van dit ontwerp van wet in de afdelingen der Kamer leidde tot de volgende beschouwingen en opmerkingen.

Algemeen

Verscheidene leden waren van mening, dat, ondanks de uitgebreide schriftelijke en mondelinge behandeling, welke het wetsontwerp reeds in de Tweede Kamer had ondergaan, zijn strekking in verschillende opzichten aan duidelijkheid te wensen liet, hetgeen de beoordeling zeer bemoeilijkte.

Dit deed zich reeds gelden bij de considerans. De nadrukkelijke verwijzing hierin naar artikel 9, lid 3, van de Bankwet 1948, evenals de overige bewoording van de considerans kan moeilijk een anderen indruk wekken, dan dat de strekking van het ontwerp niet is die van een incidentele of noodregeling, welke beëindiging of verlenging afhangt van de over drie jaren geldende omstandigheden, maar die van een voorziening van meer permanenten aard, zij het, dat de verlenging er van afhankelijk is gesteld van de ervaring, binnen een tijdsduur van drie jaren op te doen. De tekst van de considerans geeft dus volgens deze leden aan het ontwerp niet zozeer het karakter van een gelegenheidswet, als wel van een voorproef ener blijvende regeling.

Intussen is in de Tweede Kamer de steun van de grootste fractie bij monde van den heer Romme met bijzondere klem afhankelijk gesteld van een voorbehoud. Dit voorbehoud hield in, dat het ontwerp geacht moest worden slechts voor de huidige abnormale omstandigheden te gelden en dat geheel los hiervan de vraag stond, hoe een definitieve regeling van het credietwezen zal uitvallen onder normale omstandigheden. De Minister van Financiën heeft van zijn kant deze opvatting omtrent de strekking van de considerans en daarmee van het gehele wetsontwerp niet minder nadrukkelijk als de juiste bekrachtigd. Uit dien hoofde komt aan het ontwerp toch weer geen andere betekenis toe dan die van een incidentele regeling.

De vraag, waarom dit dan niet duidelijker in de considerans tot uitdrukking is gebracht, kan naar de mening van de aan het woord zijnde leden een verklaring, althans een gedeeltelijke verklaring, vinden in het dualisme, dat volgens hen het wetsontwerp aankleeft. Het kent immers een combinatie — in het oorspronkelijk ontwerp was zelfs sprake van een volstrekte doorenmengeling — van tweeërlei toezicht van geheel verschillend karakter, t.w. het zgn. sociaal-economische toezicht op het credietwezen als zodanig, gericht op de welvaartspolitiek in het algemeen en op een gezond geldwezen in het bijzonder en daarnaast het bedrijfs-economische toezicht, gericht op de solvabiliteit en de liquiditeit der afzonderlijke credietinstellingen.

Het eerst bedoelde toezicht achtten deze leden primair te behoren tot de taak van de centrale Overheid. Het tweede rekenden zij echter veeleer tot de eigen taak van de te wachten bedrijfsorganen in het kader van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie. Bij wettelijke regeling van het eerst bedoelde toezicht kan sprake zijn van een machtigingswet. In het tweede geval behoort de wet dit karakter echter niet te dragen, of ten hoogste gedurende een overgangstijd. Het eerst vermelde toezicht heeft bij uitstek betrekking op de grote credietinstellingen, daar slechts de activiteit van deze van praktische betekenis kan zijn voor den totalen geldomloop. Het laatstbedoelde heeft voornamelijk zin voor de kleine. De eisen van het eerste wisselen naar omstandigheden; het tweede is statisch van aard. Een regeling van de eerste soort toezicht kan men tot zekere hoogte urgent achten, ten aanzien van de tweede speelt de urgentie geen enkele rol. Voor het eerste kan men nog een zeker verband leggen met het Regeringsprogramma, voor het tweede is dit nauwelijks denkbaar. Even zovele verschillen derhalve, die den uiteenlopenden aard van beiderlei toezicht manifesteren.

Gelukkig heeft, aldus verder deze leden, door de latere wijziging het wetsontwerp, met betrekking tot dit tweeërlei toezicht, belangrijk aan duidelijkheid gewonnen. Dit neemt echter niet weg, dat het bezwaar van de koppeling van grootheden van zo onderscheiden aard in een en hetzelfde wetsontwerp is blijven gelden en huns inziens schuld draagt aan den dubieuzen tekst van de nieuwe considerans.

De considerans past wel op het bedrijfs-economische toezicht, maar kwalijk op het sociaal-economische, hoewel dit laatste in het ontwerp verreweg het belangrijkste is. Voor een deel beantwoorden dus de woorden van de considerans wel, voor een ander deel niet aan de bedoeling — een ook wetstechnisch ongezonde situatie.

Nog in een ander opzicht moet volgens deze leden van een dualistisch karakter van het ontwerp gesproken worden en wel met betrekking tot de algemene welvaartspolitiek, waartoe de aanhangige regeling uiteraard ook het hare zal hebben bij te dragen. Immers, met de noodzaak van ruime investeringen in den privaten sector ter wille van de productieverhoging, het behoud van de werkgelegenheid en de export-bevordering leek moeilijk verenigbaar de vooropgezette doelstelling — zo althans meenden deze leden de uitlatingen van den Minister van Financiën in de Tweede Kamer (*Handelingen* dezer zitting, blz. 310) te moeten verstaan — om dit ontwerp, eenmaal tot wet verheven, te doen strekken tot beperking van de totale credietverlening aan het bedrijfsleven, ongeacht de gevolgen daarvan.

Een en ander maakte het dezen leden niet gemakkelijk, hun houding ten aanzien van het ontwerp te bepalen. Ondanks het dooreenlopen van zo onderscheiden doelstellingen, als door hen gesignaleerd, wilden zij er toch een overwegend monetair karakter aan toekennen. En in dit verband stelden zij er prijs op te verklaren, dat de wenselijkheid ook van een permanente regeling van het credietwezen als onderdeel van de monetaire politiek hunnerzijds in beginsel gereede erkenning vond. Het was voor deze leden begrijpelijk, dat van de zijde van den Minister van Financiën behoefte werd gevoeld aan zekere waarborgen, dat de activiteit van particuliere credietinstellingen nu en later de monetaire politiek der Regering niet als gevolg van een te grote credietexpansie zou kunnen doorkruisen. Zij waren maar al te zeer overtuigd van de betekenis van een gezond geldwezen als een der allereerste voorwaarden tot het voeren van een algemene welvaartspolitiek, ook afgezien van den uiterst labielen toestand, waarin ons land in financieel-economisch opzicht verkeert.

Uit de erkenning van de wenselijkheid van een wettelijke regeling van het credietwezen volgt echter vanzelfsprekend nog niet, dat nu elke voorziening van dien aard hun instemming zou hebben. De aan de Overheid te verstrekken bevoegdheden tot het uitvoeren van toezicht op het credietwezen kunnen immers ruimer of enger zijn gesteld, meer een preventief dan wel een repressief karakter dragen en door meer of minder waarborgen zijn omringd. Van ernstige meningsverschillen is te deze zake reeds bij de behandeling in de Tweede Kamer duidelijk gebleken; belangrijke wijzigingen in het aanvankelijk ingediende wetsontwerp waren er het gevolg van.

In verband hiermede een terugblik werpende, herinnerden de aan het woord zijnde leden er aan, dat in April van dit jaar een ontwerp van wet werd ingediend, na ingewonnen advies van den Bankraad, maar zonder dat het bankwezen er in was gekend. Van de zijde van het bankwezen werd daarover te recht beklag gedaan in een adres aan de Tweede Kamer van 6 Juni 1951, waarin reeds aanstonds de aandacht werd gevestigd op den weinig systematischen opzet van het ontwerp, in zoverre hierbij niet tot uitdrukking was gebracht de geheel onderscheiden aard van het sociaal-economische, resp. het bedrijfs-economische toezicht. Dat deze leden onverdeeld met die critiek van de bankiers konden instemmen, volgt uit hun boven weergegeven betoog. Wel had het hen getroffen, dat aan die aanvankelijke leemte in het wetsontwerp in het advies zowel van den Bankraad als van de meerderheid der door den Sociaal-Economischen Raad ingestelde speciale commissie was voorbijgegaan, tenzij in de eensluidende waardering van genoemde lichamen voor de wijze, waarop de beide doelstellingen in het wetsontwerp waren verwezenlijkt, een bewijs van het tegendeel diende te worden gezien.

Het oorspronkelijk ontwerp werd volgens deze leden voorts gekenmerkt door een nog aanmerkelijk grotere concentratie van bevoegdheden bij de Overheid met betrekking tot het credietwezen dan in het huidig ontwerp is vervat. De indertijd van de zijde van het Centrum voor Staatkundige Vorming uit deze machtsconcentratie getrokken conclusie, dat onvoldoende tot uitdrukking was gebracht de erkenning van de zelfstandige taak van het particuliere credietwezen en van zijn rechtspositie, verdiende naar hun mening ook ten aanzien van het tegenwoordig ontwerp nog de aandacht.

Intussen erkenden de aan het woord zijnde leden, dat het oorspronkelijke ontwerp aanmerkelijk is gewijzigd. De opzet is meer systematisch geworden door in artikel 10 het sociaal-economische toezicht te regelen en daarnaast in een nieuw artikel 11 het bedrijfs-economische. Verwijderd is uit de opsomming van artikel 10 de mogelijkheid om aan de banken voorschriften te geven omtrent de door haar in rekening te brengen rente, waarnaast een beperking heeft plaats gehad van de kwalitatieve controles. Voorgescreven is thans het voorafgaande overleg met de vrije organisaties over de door de Nederlandsche Bank te nemen maatregelen, naast de inschakeling

in artikel 11 van speciale adviescommissies. In bepaalde gevallen geschiedt terugwijzing van te treffen voorzieningen naar de gewone wetgeving. Maar hetgeen vooral het nieuwe ontwerp onderscheidt van het oude, is de beperking van den geldigheidsduur van de wet tot een termijn van drie jaren. Een en ander betekent naar het oordeel dezer leden ongetwijfeld een belangrijke wijziging ten goede.

Toch achtten zij het ontwerp in zijn huidige vorm nog van zeer wijde strekking, met name voor wat het sociaal-economische toezicht ex artikel 10 betreft. Hun stond daarbij vooral voor den geest de grote mate van onzekerheid, op welke wijze en in welken omvang de daarbij verstrekte bevoegdheden zullen worden gehanteerd. De Minister van Financiën heeft zich o.m. beroepen op de zelfstandige positie, die de Nederlandsche Bank ook na de naasting volgens hem nog is blijven innemen, maar dit beroep leek dezen leden niet zeer overtuigend toe. De Nederlandsche Bank kan huns inziens in het huidige bestel ten slotte niet anders gezien worden dan als uitvoerster van het algemene monetaire beleid van de Regering. Het was om die reden, dat de naasting — welke de aan het woord zijnde leden wel is waar in de lijn van de ontwikkeling gelegen achtten — geschiedde. Zij konden het dan ook niet anders zien, dan dat deze bevoegdheden in feite terugvallen op den Minister van Financiën, die de verantwoordelijkheid daarvoor deelt met andere in artikel 10 vagelijk aangeduide Ministers. Hierbij komt, dat de normale wetgevende macht nog slechts wordt ingeschakeld, wanneer de algemene voorschriften van artikel 10 worden goedgekeurd in afwijking van het advies van den Bankraad. Deze raad neemt derhalve een positie in, welke hem grote verantwoordelijkheid oplegt.

Ten aanzien van artikel 11 in zijn geheel gold voor deze leden nog het bezwaar, dat de opzet weinig strookt met de grondgedachte van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie, zoals zij reeds in ander verband hadden opgemerkt.

Komende tot een besluit van hun betoog, verklaarden de leden, tot dusverre aan het woord, het op prijs te zullen stellen, van de Regering nader te vernemen, hoe zij zich, indien het ontwerp tot wet wordt verheven, de uitvoering denkt. Is de Regering voornemens, alsdan aanstonds ter zake directieven te geven aan de Nederlandsche Bank? Zijn op korten termijn voorschriften te wachten uit hoofde van artikel 10, welke belangrijke afwijkingen vertonen van hetgeen sedert het begin van dit jaar in de verhouding van de centrale bank tot de handelsbanken gold? Beoogt de Regering de invoering op korten termijn van zekere credietbeperkende maatregelen ten opzichte van het particuliere bedrijfsleven?

Een ernstig praktisch bezwaar bleef voor deze leden gelegen in de volstreekte onzekerheid omtrent de toepassing van de bevoegdheden ex artikel 10. Een toelichting van de Regering ter zake zagen zij met bijzondere belangstelling tegemoet.

Naar enige leden verklaarden, hadden zij tegen een bedrijfs-economisch toezicht op het bankwezen door de Nederlandsche Bank geen principiële bezwaren. Daar echter het tweede doel van het ontwerp, het uitoefenen van een sociaal-economisch toezicht door de Nederlandsche Bank, bij hen op onoverkomelijke bezwaren stuitte, meenden zij, dat het weinig zin had, verder nog enige, het — in het ontwerp neergelegde — beginsel niet rakende opmerkingen over dat bedrijfs-economisch toezicht naar voren te brengen.

Wat de hoofdzak — het sociaal-economisch toezicht of beter het toezicht op de credietverlening der banken — betreft, herinnerden deze leden er aan, dat het streven van den Minister van Financiën om de Nederlandsche Bank ter zake een belangrijke taak toe te kennen, van het eind van het vorige jaar dateert, toen de Minister met de financiering van de vlottende schuld was vastgelopen en schatkistpapier bij de Nederlandsche Bank moest onderbrengen. Dat dit ogenblik eenmaal moest komen, is den Minister van deze Kamer uit bij meer dan een gelegenheid en van verschillende zijden voorgehouden. Het doet er in het geheel niet toe, of dit vastlopen nu op het einde van 1950 en al of niet ten gevolge van de gebeurtenissen op Korea dan wel toen of later ten gevolge van een andere gebeurtenis van politiek of economischen aard geschiedde.

De Minister heeft met het financieren van de vlottende schuld met schatkistpapier bewust een groot risico aanvaard en daarvan ook in de beraadslagingen in deze Kamer blijk gegeven. De Minister deed dit, omdat hij van oordeel was, dat hij, als het zover kwam, de credietvoorziening van lagere publiekrechtelijke lichamen en van het bedrijfsleven zou inperken om op die wijze ruimte te krijgen voor de verdere financiering van de vlottende schuld door de banken. Zover is het nu gekomen en de aan het woord zijnde leden waren niet bereid, thans dezen Minister, die dit effect niet heeft pogen te voorkomen, op den door hem geprojecteerden weg te volgen. Langs dezen weg oefent de Minister van Financiën via de Nederlandsche

Bank een overwegenden invloed uit op het bedrijfsleven en zij achtten het beslist niet verantwoord, die taak aan dezen bewindsman toe te vertrouwen.

De aan het woord zijnde leden hadden uiteraard niet verzuimd, kennis te nemen van het betoog, door den Minister van Financiën in de Tweede Kamer gehouden om aan te tonen, dat hij grote bedragen had geconsolideerd en een rentepolitiek had gevolgd, die steeds was aangepast (*Handelingen* dezer zitting, blz. 312), maar de feiten hebben uitgewezen, dat de Minister te weinig heeft geconsolideerd en door zijn lage rentepolitiek minder noodzakelijke investeringen met name van de publieke lichamen heeft bevorderd.

Het had deze leden getroffen, dat de Minister bij vorige gelegenheden de verdediging van zijn beleid had doen steunen op zijn mening, dat er in de afgelopen jaren geen gelegenheid was geweest te consolideren en dat de bewindsman er nu juist prat op gaat, dat hij zo grote bedragen heeft geconsolideerd. Mocht de Minister antwoorden, dat hij indertijd heeft beoogd te zeggen, dat hij niet in de gelegenheid is geweest, geleidelijk grote bedragen te consolideren, dan wezen deze leden er bij voorbaat op, dat reeds in 1948 vooraanstaande bankiers van mening waren, dat er een goede kans was, dat een betrekkelijk grote lening — natuurlijk niet tegen 3 % — door het publiek zou zijn opgenomen.

De vraag werd voorts gesteld, of de Minister van oordeel is, dat op het ogenblik de kans op het welslagen van een niet al te grote lening niet aanwezig moet worden geacht. Dit moet wel het geval zijn, want anders zou niet zijn te begrijpen, waarom de Minister gelaten aanziet, dat een gedeelte van de beschikbare middelen door inschrijving op industriële emissies aan de geldmarkt wordt onttrokken.

In verband met de mededelingen van den Minister in de Tweede Kamer over de tijdens zijn Ministerschap geschiedde consolideringen zouden deze leden gaarne in de Memorie van Antwoord een staatje zien opgenomen van: *a.* het verloop van de vlottende schuld sedert 1946; en *b.* de plaats gehad hebbende consolideringen, zulks onder vermelding van de data, de bedragen en den aard er van (b.v. ondershands geplaatst bij de fondsen, publieke emissie, enz.).

Sommige leden, die eveneens tegen dit wetsontwerp onoverkomelijke bezwaren hadden, merkten op, dat het slechts in schijn een tijdelijk karakter heeft door het bepaalde in artikel 33, lid 3, in zake de buiten werking treding met ingang van 1 Januari 1955. In de considerans is wel geformuleerd, dat dit ontwerp feitelijk bedoelt het uitvoering geven aan het derde lid van artikel 9 van de Bankwet 1948, doch eenmaal wet geworden zal de regeling naar hun mening niet meer worden afgeschaft.

Het wetsontwerp introduceert een permanent toezicht op het credietwezen door de Overheid met de Nederlandsche Bank — sinds 1948 Staatsbank — als instrument. Het zijn intussen niet de banken, die een gevaarlijke financiële politiek hebben gevoerd, maar de Regering zelf.

Dit instellen van een permanent toezicht is het geven van een practischen vorm aan een socialistisch principe en vindt geen grond in ervaringen, die in het verleden met de Nederlandsche Bank en de handelsbanken en de andere credietinstellingen zijn opgedaan. Algemeen wordt erkend, dat er in den door de wereldoorlogen ontstanen toestand van ons geldwezen een uitstekende samenwerking is geweest met de banken op basis van vrijwilligheid. Men behoeft in dit verband slechts te denken aan de volkomen royale wijze, waarop de banken de Regering hebben geholpen bij de uitvoering van de maatregelen tot geldsanering. Dit moet te meer treffen, omdat de bankwereld het in vele gevallen met de financiële politiek van de Regering niet eens was.

De Regering heeft dit wetsontwerp — evenals drie jaren geleden het ontwerp Bankwet, waarbij de Nederlandsche Bank werd geannexeerd — met tact samengesteld en tijdens de behandeling in de Tweede Kamer nog enige tegemoetkomingen gedaan. Een wijze tactiek ook was het zijnerzijds, dat de Minister van Financiën sinds 1948 — althans naar het uiterlijke te oordelen — de Nederlandsche Bank heeft vrijgelaten en de President dier Bank zelfs critiek op sommige regeringsmaatregelen heeft kunnen uitoefenen. Had de Minister aanstonds zijn volle macht laten gelden, dan zou dit in ons aan vrijheid gewone land zulk een oppositie hebben opgeroepen, dat het aanhangige ontwerp van wet geen kans van aanneming zou hebben gehad. In Januari 1948 is in deze Kamer van de zijde van de leden, hier aan het woord, reeds voorspeld, dat er na de annexatie van de Nederlandsche Bank voorlopig niet veel zou veranderen. Deze hele zgn. vrijheid van beweging en zelfs van critiek van de Nederlandsche Bank bestaat echter alleen bij de gratie van de Regering, met name van den Minister van Financiën. Artikel 26 van de Bankwet geeft dezen Minister de meest ver gaande bevoegdheden. Het hoger beroep, dat in dat artikel aan de directie van de Nederlandsche Bank

is toegestaan, is een wassen neus. Uiteindelijk beslist de Minister van Financiën.

Wordt dit ontwerp wet, dan zal er, naar de mening van de hier aan het woord zijnde leden, aanvankelijk weer niet veel veranderen, omdat de banken al geheel vrijwillig na den oorlog met de Regering hebben samengewerkt en omdat ook hier de tactiek medebrengt, aanvankelijk het suaviter in modo toe te passen.

De bezwaren van deze leden zijn dan ook: *a.* dat de ontwikkeling van het Nederlandse bankwezen uit de aloude sfeer van de vrijheid wordt gelicht en voortaan zal moeten groeien onder supervisie van den Staat, en *b.* dat de ontwikkeling van het Nederlandse bankwezen voortaan in meerdere of mindere mate beheerst zal worden door de politiek en de wisselende inzichten van elkander opvolgende Ministers van Financiën.

Het socialisme en dus ook deze Minister van Financiën op het onderwerpelijke gebied durven het met de vrijheid niet te wagen en beschouwen het in Nederland aanwezige geld en goed als den eigendom van een collectiviteit, de zgn. gemeenschap, waarover ten slotte de hoogste zeggenschap berust bij den Staat. Tegen deze zienswijze hadden deze leden zeer ernstig bezwaar. Met volkomen negatie van de oppositie daartegen, ook in wetenschappelijke kringen, beweert men, dat de nieuwere wetenschap zulke postulaten stelt en schijnt men te denken, dat alleen de Minister van Financiën oog heeft voor de eisen van de moderne wetenschap en de Nederlandse bankdirecteuren op dit terrein een zekere achterlijkheid aan den dag leggen.

Wat het toezicht betreft, dat dit ontwerp voortaan op de credietinstellingen zal willen oefenen, dit draagt een tweeledig karakter: een toezicht in het belang van de solvabiliteit en de liquiditeit der credietinstellingen en een op juiste beginselen van bankbeleid berustende credietverlening, het bedrijfs-economische toezicht; en een toezicht, dat aan de taak van de Nederlandsche Bank, omschreven in art. 9, alinea 1 van de Bankwet, n.l. om de waarde van de Nederlandse geld-eenheid te reguleren en die waarde zoveel mogelijk te stabiliseren, bevorderlijk is door het verbod of de beperking van het verlenen van bepaalde credieten of vormen van credieten enz., zonder voorafgaande toestemming van de Nederlandsche Bank (artikel 10, sub 5c, van het ontwerp).

Het toezicht op de solvabiliteit en de liquiditeit achtten deze leden, gezien de geschiedenis van het Nederlandse bankwezen, niet nodig. Natuurlijk heeft in het verleden wel eens een bank gefaald, maar dat is zelfs met het toezicht van de Regering, c.q. van de Nederlandsche Bank, niet te voorkomen, zoals de Regering zelf toegeeft. Bovendien, de vrijheid brengt altijd enige risico's mede. Zo kan b.v. de vrijheid van vakorganisatie er toe leiden, dat in een tijd, waarin het volkomen in strijd is met 's Lands belang, de Nederlandse havens worden stil gelegd door een staking. Mag dat een reden zijn om de vakorganisaties permanent onder curatele te plaatsen? Dit wat betreft de bedrijfs-economische controle, die b.v. bij de verzekeringsbanken een heel ander karakter draagt dan zij straks bij het bankwezen zal dragen.

De sociaal-economische controle, als permanente instelling, achtten de leden, hier aan het woord, historisch niet verantwoord. Zij maakt de banken volkomen afhankelijk van den Staat, hetgeen een funeste uitwerking kan hebben op het verantwoordelijkheidsbesef van de banken, op den bloei van het bedrijfsleven en op de stabiliteit van de bankpolitiek.

Het is demagogie, aldus deze leden, wanneer men beweert, dat de oppositie tegen dit wetsontwerp zou voortkomen uit de lust om „de armen te plukken en de rijken te sparen”. Zij waren er van overtuigd, dat de onder curatelestelling van het Nederlandse bankwezen nadelige gevolgen zal hebben voor het economisch leven, dat voor zijn bloei de nodige vrijheid behoeft. Die nadelige gevolgen zullen zich op den duur in werkloosheid enz. openbaren. Bovendien zullen in de politiek van de banken motieven tot gelding komen, die niet ontleend zijn aan de eisen van een gezond geldwezen, maar aan bijvoegmerken.

De mitigaties, welke de Regering in het oorspronkelijk ontwerp heeft aangebracht, hebben wel enige betekenis, maar groot is die niet. De Minister van Financiën kan gerust veel toegeven, als ten slotte het hoofddoel maar wordt bereikt: de bankwereld onder permanent staats-toezicht te plaatsen. Dit bleek ook bij het overleg, dat de Minister ter elfder ure heeft gepleegd met de organisaties van de bankiers. Zij mochten over alles spreken, mits zij zouden verklaren bereid te zijn, mede te werken aan het verschaffen aan de Nederlandsche Bank van een blijvend instrumentarium voor credietbeheersing, dat meer omvatte dan de discontopolitiek en de open markt politiek.

Nog merkten deze leden op, dat het vreemd bleef aandoen, dat onder dit wetsontwerp niet de naam van den Minister van Economische Zaken voorkomt. Het zal nog niet te overziene gevolgen hebben voor het economisch leven. Had de Minister van Economische Zaken, al heeft hij er geen portefeuille-quaestie van willen maken, er toch wel bezwaar tegen, dit ontwerp van zijn handtekening te voorzien?

Verschillende leden gaven te kennen, de indiening van het wetsontwerp met instemming te hebben begroet. De ontworpen regeling is huns inziens de voorlopige afsluiting van hetgeen zich in een lange reeks van jaren heeft ontwikkeld.

Van oudsher geschiedt de verzorging van het maatschappelijk leven met het benodigde chartale geld door — of ten minste onder direct toezicht van — de Overheid. De waarde van dit toezicht is algemeen erkend. Het is duidelijk, dat met de toeneming van de betekenis van het girale geld — nationaal en internationaal — er van die zijde een mogelijkheid is van verstoring van het monetair evenwicht. Zelfs meenden deze leden te mogen stellen, dat er herhaaldelijk een ernstige verstoring dreigde. Deze gedachtengang leidt er toe, ook de geldschepping door de particuliere geldbanken blijvend onder het toezicht van een of andere overheidsinstantie, c.q. de door de Overheid gecontroleerde centrale bank, te stellen.

Hier te lande was reeds de geldzuivering aanleiding tot het in het leven roepen van een kwalitatieve crediet-controle krachtens de Beschikking „Deblokkering 1945”. Met ingang van 1 Januari 1951 werd deze controle belangrijk gewijzigd; een kwantitatief toezicht verving het bestaande systeem.

Inmiddels stelde art. 9 der Bankwet 1948 de Nederlandsche Bank tot taak de regulering van de waarde van de Nederlandse geldeenheid. Deze taak kan de centrale bank uiteraard slechts uitoefenen door middel van het beïnvloeden van de binnenlandse geldhoeveelheid en deze beïnvloeding kan, naar de hier aan het woord zijnde leden meenden, slechts behoorlijk geschieden, indien en voor zover deze bank de politiek van alle geldscheppende banken kan beheersen.

Naast een voorziening in het monetaire toezicht, hetwelk een sociaal-economische strekking heeft, houdt het ontwerp een regeling in, welke het mogelijk maakt, een bedrijfs-economisch toezicht in te stellen, gericht op de solvabiliteit en liquiditeit van het betrokken lichaam, uit te oefenen ter bescherming van de belangen van de crediteuren der bedoelde credietinstellingen.

Daar de doelstelling van het monetaire en het bedrijfs-economische toezicht zo zeer uiteenloopt, achtten zij het een gelukkige gedachte, dat de formele regeling van beiderlei toezicht duidelijk gescheiden is en leidde tot het scheppen van afwijkende waarborgen tegen onjuist gebruik.

In verband met de bekende moeilijkheden ten aanzien van de betalingsbalans is in het bijzonder urgent een regeling van het monetaire toezicht. Het ligt volkomen in de lijn, dat hetgeen aanvankelijk was een „gentlemen's agreement” en sinds 1 Januari 1951 als noodvoorziening gold, thans definitief wettelijke regeling vindt. Hoezeer kan worden erkend en gewaardeerd, dat althans de belangrijkste handelsbanken het agreement op loyale wijze nakwamen, te zeer was de centrale bank en met haar de Overheid afhankelijk van de goedwillendheid van lichamen, die niet de verantwoordelijkheid dragen noch mogen dragen voor het monetaire evenwicht.

Het is, naar deze leden menen, duidelijk, dat ook op andere wijze, door krachtige rechtstreekse maatregelen, zoals in den vorm van kwantitatieve en kwalitatieve invoerrestricties, ongewenste investeringen kunnen worden voorkomen waarmede een directe verbetering van de betalingsbalans zou kunnen worden bereikt. Nu herhaaldelijk is gebleken, dat van andere zijde ernstig bezwaar bestaat tegen de invoering van iedere fysieke controle, zal genoegen moeten worden genomen met monetaire maatregelen, welke evenwel van veel minder verre strekking zijn. Indien nu de meerderheid van de Kamer niet wenst mede te werken aan de totstandkoming van maatregelen, regelende de fysieke controle, dan zal zij niet kunnen ontkomen aan monetaire maatregelen. Het is toch niet te ontkennen, dat de bestaande moeilijkheden ten aanzien van de betalingsbalans zo ernstig zijn, dat het niet verantwoord is, langer passief toe te zien. Ten einde in deze en soortgelijke gevallen een regeling op korten termijn — ook voor de toekomst — mogelijk te maken, is een machtigingswet, als het onderhavige ontwerp inhoudt, noodzakelijk. Daarom maakten deze leden bezwaar, de aan de orde zijnde regeling te zien als slechts van tijdelijken aard. De amendering in dezen zin betreurden zij.

Van andere zijden is betoogd, dat in deze de Overheid rechtstreeksen en beslissenden invloed verwerft op de credietuitzetting van de particuliere banken. Met name is ontkend, dat de Nederlandsche Bank in deze nog een zelfstandige politiek zou kunnen voeren. De thans aan het woord zijnde leden konden zich met dezen gedachtengang niet verenigen op grond van de ervaring in de laatste jaren; zij wezen in dit verband onder meer op de voortreffelijke jaarverslagen van den President van de Nederlandse Bank, welke zo duidelijk zijn persoonlijke visie weergeven.

Bovendien betoogden deze leden, dat het ontwerp door de wijze, waarop het den Bankraad (artikel 10, leden 2 en 3) inschakelt, redelijke waarborgen biedt tegen een sterk centralistische regeringspolitiek, met name tegen pogingen om ten koste van het particuliere crediet het

overheidscrediet te steunen. Met kracht verwierpen zij ook de opvatting, dat in deze het bedrijfsleven gekarakteriseerd moet worden als vertegenwoordigende de vraag naar productief crediet, terwijl uit overheidscredieten slechts improductieve uitgaven zouden worden gefinancierd. Deze stelling achtten zij door niets bewezen.

Ten slotte meenden deze leden te moeten opmerken, dat zij principieel voorkeur geven aan een kwalitatieve credietcontrole; laatstgenoemde wijze van controle maakt het onder bepaalde omstandigheden mogelijk, op doeltreffende wijze het gestelde doel te bereiken. Als voorbeeld noemden zij de tegenwoordige moeilijkheden, welke vorderen, dat in de eerste plaats de voor de uitbreiding onzer nationale productie noodzakelijke goederen kunnen worden ingevoerd.

Enkele leden merkten op, dat het wetsontwerp zijn onmiddellijke aanleiding ontleent aan de zeer ernstige inflatiedreiging, waarin ons land thans verkeert. Deze dreiging wortelt voornamelijk in de financiële politiek van de Regering. Herhaalde malen hebben deze leden betoogd, dat de van buiten af aan ons land opgelegde militaire lasten de financiële draagkracht te boven gaan.

Voor een goed begrip van deze dreiging is het nodig, zich niet alleen rekenschap te geven van de kaspositie van het Rijk, maar bovenal de verhouding van de begrotingsuitgaven tot het gehele nationale inkomen in zijn oordeel te betrekken. Zonder dat de Overheid in directen zin meer uitgeeft dan zij ontvangt, kan zij niettemin inflatoire tendenties in het leven roepen, wanneer het onttrekken van financiële middelen door belastingheffing en leningen, spanningen bij het bedrijfsleven en het publiek te weeg brengt, die slechts door extra geldschepping beperkt kunnen worden. Deze leden bestreden de opvatting van den Minister van Financiën, in de Tweede Kamer geuit (*Handelingen* dezer zitting, blz. 420), dat een algemeen percentage — i.c. 25 % — van het nationale inkomen als begrotingsuitgaven een vingerwijzing zou vormen voor een niet inflatoir begrotingsbeleid. Voor zulk een oordeel is het tevens nodig, zich rekenschap te geven van een reeks van meer concrete omstandigheden, als b.v. liquiditeit van het bedrijfsleven.

Bovendien is, naar de mening van deze leden, het optimisme van den Minister onverenigbaar met zijn uitspraak in de Tweede Kamer in Juli j.l., „dat een totaal bedrag aan defensie-uitgaven in de orde van grootte van f 850 tot 900 miljoen het maximum was, dat ons land zou kunnen dragen zonder monetair gevaar”.

Het inflatiegevaar wordt daarnaast ernstig vergroot door de liquidatie van de civiele Marshall-hulp en door de verminderde mogelijkheden om aan een enigermate durend tekort op de handelsbalans het hoofd te bieden door het aanspreken van deviezenreserves. De aan het woord zijnde leden herinnerden aan het betoog, dat hunnerzijds bij de algemene financiële beschouwingen over de Rijksbegroting voor 1951 in deze Kamer is gehouden en waarbij het algemene financiële beleid door hen als onverantwoordelijk is gekenschetst.

Al zetelt het zwaartepunt van het inflatiegevaar volgens hen in de militaire lasten, zo wilden zij tevens erkennen, dat dit gevaar mede door creditexpansie bevorderd kan worden. Bovendien konden deze leden zich ook principieel met een kwantitatieve en kwalitatieve credietcontrole van de zijde van de centrale bank verenigen.

Hoewel zij de kritiek op het financiële beleid der Regering ten volle handhaafden, wilden zij zich niet verzetten tegen maatregelen, die een inflatoire ontwikkeling in beginsel kunnen doorbreken. Zij bleven twifelen aan de doeltreffendheid van de in het wetsontwerp voorgedragen regeling, omdat de voornaamste inflatie-oorzaak elders zetelt.

De aan het woord zijnde leden keerden zich met name tegen de illusies, die men van de zijde van de leiding van de Partij van de Arbeid en het N.V.V. onder hun aanhang tracht te kweken. In het bijzonder was het hun opgevallen, dat de amendementen-Hoogcarspel c.s., die de N.V.V.-beloften trachtten te verwerkelijken, door verantwoordelijke leiders van het N.V.V. en de Partij van de Arbeid in de Tweede Kamer niet werden ondersteund. Zij achtten een motivering van dit merkwaardige optreden wel dringend nodig.

Ten slotte wilden deze leden, nu het amendement-Hoogcarspel c.s. betreffende vrijstelling van credieten beneden f 50 000 was verworpen, met klem pleiten voor een milde toepassing nopens credieten aan kleinere ondernemers, die zich in liquiditeitsmoeilijkheden bevinden.

Sommige leden waren van mening, dat geen enkel middel, ook niet de voorgestelde credietbeperking, monetair duurzaam deugdelijk zou kunnen werken, wanneer de zgn. tegenwaarderekeningen geheel of gedeeltelijk voor militaire productie zouden worden bestemd. Zolang Amerika, gelijk, naar het schijnt, het geval is, Nederland in deze richting drijft, althans van Nederlandse zijde niet voldoende tegenwicht tegen deze Amerikaanse visie wordt gevormd, gevoelden deze leden weinig voor de door de Regering voorgestelde credietbeperking.

Zij betoogden, dat geen enkele binnenlandse maatregel duurzaam deugdelijk kan werken, zolang het monetair herstel — dat zich mo-

mentelijk inderdaad enigszins aftekent, al kan niemand zeggen voor hoelang — voortdurend wordt bedreigd door Amerikaanse bemoeienis met de tegenwaarderekening.

Schatkistpapier en de vlottende schuld van het Rijk

Verscheidene leden wezen er op, dat het wetsontwerp verband houdt met het monetair regeringsbeleid van na den oorlog; door de overmaat van ongedekte schuld moet, nu het particuliere bedrijfsleven een sterker beroep doet op de banken voor kortlopende handelscredieten, de Regering zich beschermen tegen het niet verlengen van haar aflopend schatkistpapier.

Door een misverstaan van de opmerking van het lid der Tweede Kamer, den heer Oud, heeft de Minister van Financiën niet gereageerd op de zeer belangrijke opmerking in zake de denaturering van het schatkistpapier, dat oorspronkelijk als overbruggingscrediet heeft gegolden (*Handelingen* Tweede Kamer dezer zitting, blz. 330 rechts onderaan en 331 links bovenaan).

De Minister kon bij dit debat er op wijzen, hoe sinds den oorlog door het Rijk 5,2 milliard en door de gemeenten rond 2 milliard in langlopende leningen werd geleend.

De bewindsman reageerde echter niet op het punt, waar het den heer Oud om te doen was: schatkistpapier is overbruggingscrediet aan den Staat. En dit schatkistpapier is practisch op hetzelfde peil gebleven:

Ultimo 1945	8764 miljoen	} (vgl. opgave op blz. 20 van de brochure „Openbare schuld heimelijk gif”, uitgave van den Vaderlandsen Kring).
Ultimo 1949	8500 miljoen	

Bijna 50 % van de openbare schuld bestaat uit schatkistpapier.

Daarom is de concessie van den Minister zo onbetekenend, dat, indien een bankinstelling een gedeelte van de voorgeschreven liquide middelen niet in schatkistpapier wil beleggen, haar wordt toegestaan, dit gedeelte in rekening-courant bij de Nederlandsche Bank te deponeren, die — zo zou de zin verder moeten lopen, doch hij werd in het wetsontwerp gesupprimeerd — dan wel voor belegging in schatkistpapier zal zorg dragen.

De Minister heeft enige cijfers uit de Memorie van Antwoord op het Voorlopig Verslag der Tweede Kamer betreffende Hoofdstuk I der Rijksbegroting 1952 aangehaald, waaruit zou moeten blijken, dat de vlottende schuld van 11,2 milliard (einde 1945) is gedaald tot 6,3 milliard (einde 1950).

Deze cijfers zijn onbegrijpelijk, wanneer men weet, dat per ultimo 1949 de vlottende schuld nog 10,7 milliard bedroeg, samengesteld als volgt:

	ultimo 1945	ultimo 1949
schatkistpapier in omloop	8 764	6 749
schatkistpapier bij de Nederlandsche Bank	—	1 750
storting door institutionele beleggers	1 378	} 1 940
schuld aan instellingen	1 080	
muntbiljetten in omloop	178	136
schuld aan gemeenten	—	131
	11 400	10 706

Heeft de Minister wel alle onderdelen van de vlottende schuld in zijn laatstgenoemd cijfer (6,3 milliard) verwerkt?

Het schatkistpapier en de belegging van de liquide middelen

Dezelfde leden merkten op, dat volgens de regeling van de kwantitatieve credietcontrole, ingaande 1 Januari 1951, van de liquide middelen der banken, d.w.z. van de hun in rekening-courant en op deposito toevertrouwde gelden van derden, ten minste 40 % moest bestaan uit daggeld, girogelden en schatkistpapier. Deze regeling ondermijnt de gezondheid van de Nederlandse volkshuishouding en die van de bankinstellingen zelf. Immers, het streven van de banken is gericht op het verstrekken van credieten op korten termijn, d.w.z. op crediet, dat in het algemeen dient ter overbrugging van de periode, waarin de credietnemer zelf aan een derde crediet heeft moeten verstrekken.

Dit nu is bij het schatkistpapier, zoals dit thans bij de banken is ondergebracht, allerminst de bedoeling van „de credietnemer”, i.c. den Staat, terwijl voorts de doeleinden, waarvoor de Staat het crediet opneemt, geenszins steeds als rendabel mogen worden aangemerkt.

Bovendien leggen de banken zich steeds toe op „spreiding” van hun credietgeving over een zo groot mogelijk deel van het bedrijfsleven, terwijl door de voorschriften der kwantitatieve credietcontrole ten minste 40 % der liquide middelen bij één debiteur moet worden uitgezet.

Aldus vastgesteld den 3den December 1951.

TJEENK WILLINK.
KAPTEIJN.
REGOUT.
VIXSEBOXSE.